

"Korporatsiyalarda barqaror rivojlanishning ESG mezonlariga asoslangan faoliyat yuritish tajribasi"

Ochilova Xusniya
Olim qizi

TDIU, Magistratura va Kechki ta'lim fakulteti 1-kurs talabasi

Annotatsiya Mazkur ilmiy ishda zamonaviy korporatsiyalar faoliyatida barqaror taraqqiyotni ta'minlashda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv (ESG) mezonlarining roli Apple Inc. misolida tahlil qilinadi. Apple kompaniyasi o'z faoliyatiga ESG tamoyillarini chuqur integratsiya qilib, global miqyosda ekologik innovatsiyalarni joriy etish, ijtimoiy mas'uliyatni kuchaytirish va shaffof boshqaruv tizimini shakllantirishda yetakchi o'rinda turadi.¹

Ekologik yo'nalishda kompaniya qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanish, uglerod chiqindilarini kamaytirish va 2020-yilda karbon neytrallikka erishishga erishgan. Ijtimoiy sohada, teng huquqli va inklyuziv ish muhitini yaratish, inson huquqlarini himoya qilish kabi tashabbuslar amalga oshirilgan. Boshqaruv tizimi esa axloqiy tamoyillar, shaffoflik va manfaatdor tomonlar bilan muloqotga asoslangan.

Shuningdek, Apple tajribasining O'zbekiston sharoitida qo'llanishi imkoniyatlari o'rganilib, ESG tamoyillarini mamlakatda joriy etish bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi. 2030-yilga mo'ljallangan Milliy strategiya va yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha davlat siyosati Apple tajribasini mahalliy kompaniyalarga moslashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Tadqiqot natijalari nazariy jihatdan barqaror rivojlanish strategiyasini chuqurlashtirishga, amaliy jihatdan esa ESG tamoyillarini O'zbekiston korxonalarida joriy etish uchun metodik asos yaratishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlari: Barqaror rivojlanish, ESG mezonlari, Apple kompaniyasi, ekologik mas'uliyat, ijtimoiy mas'uliyat, korporativ boshqaruv, yashil iqtisodiyot.

Kirish

Global iqtisodiy muhitda yirik korporatsiyalar nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlar, balki ekologik, ijtimoiy va boshqaruv (ESG) mezonlariga ham e'tibor qaratmoqda. ESG tamoyillari – atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy mas'uliyat va shaffof boshqaruv – kompaniyalarni uzoq muddatli va barqaror rivojlanishga undaydi.²

Apple kompaniyasi ESG mezonlarini o'zining strategik faoliyatiga muvaffaqiyatli integratsiya qilgan holda, ekologik tashabbuslar, inklyuziv ijtimoiy siyosat va zamonaviy boshqaruv modeli orqali global miqyosda raqobatbardoshlikka

¹ United Nations (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations General Assembly.

² KPMG (2022). *The time has come: The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2022*. Retrieved from <https://home.kpmg>

erishgan. Kompaniya karbon neytrallikka erishish, inson huquqlarini himoya qilish va manfaatdor tomonlar bilan samarali muloqot o'rnatish kabi yo'nalishlarda ilg'or amaliyotlarni namoyon etmoqda.³

Ushbu tadqiqotda Apple kompaniyasining ESG asosidagi faoliyati tahlil qilinadi hamda O'zbekiston Respublikasi barqaror rivojlanish strategiyasi doirasida ESG tamoyillarining joriy etilish imkoniyatlari o'rganiladi. Maqsad – Apple tajribasi asosida O'zbekiston korxonalarida ESG mezonlarini amaliyotga joriy etish bo'yicha asosli tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Tadqiqot nazariy jihatdan ESG konsepsiyasini chuqur anglashga, amaliy jihatdan esa korporativ boshqaruvni modernizatsiya qilish va ijtimoiy-ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.⁴

Tahlil

Tadqiqotda Apple kompaniyasining ekologik, ijtimoiy va boshqaruv (ESG) tamoyillariga asoslangan faoliyati tahlil qilinib, uning barqaror rivojlanish, ijtimoiy mas'uliyat va zamonaviy boshqaruvdagi ilg'or amaliyotlari o'rganildi. Apple ESG mezonlarini strategik va operatsion faoliyatiga muvaffaqiyatli integratsiya qilgan holda, jamoatchilik va manfaatdor tomonlar oldida mas'uliyatli biznes yuritishni ta'minlagan. Natijalar kompaniyaning tajribasi ESG tamoyillari orqali uzoq muddatli muvaffaqiyatga erishish yo'lida samarali model bo'lib xizmat qilishini ko'rsatmoqda.⁵

Apple Inc

Industry Group: Technology
Hardware

Country: United States

Identifier: NAS:AAPL

ESG Risk Rating

16.6 Low Risk

Ranking

INDUSTRY GROUP
Technology Hardware **149** out of 506

UNIVERSE
Global Universe **1251** out of 12705

1-rasm: Apple Inc. ning ESG reytingi.⁷

1. Ekologik mas'uliyat (Environmental)

Apple kompaniyasi ekologik barqarorlikni strategik ustuvor yo'nalish sifatida belgilagan. 2020-yilda kompaniya global operatsiyalari bo'yicha karbon neytralligiga erishgan. U qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va ekologik toza xom ashyolarni joriy etish orqali atrof-muhitga salbiy ta'sirni minimallashtirishga intiladi. Ushbu tashabbuslar nafaqat ichki barqarorlikni ta'minlaydi, balki global iqlim muammolarini hal etishga ham xizmat qiladi.⁸

³ Lozano, R. (2015). A holistic perspective on corporate sustainability drivers. Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 22(1), 32–44.

⁴ Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони (2022). 2030 йилгача Ўзбекистон Республикасини барқарор ривожлантириш стратегияси тўғрисида. №ПФ–60.

⁵ Lozano, R. (2015). A holistic perspective on corporate sustainability drivers. Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 22(1), 32–44.

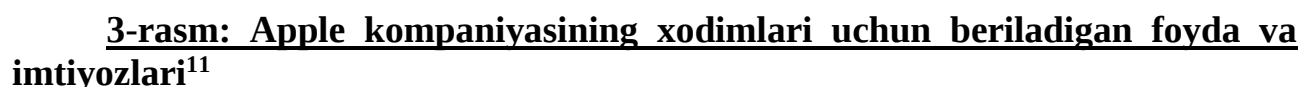
⁶ OECD (2020). OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct. OECD Publishing

⁷ ⁷ https://www.google.com/search?sca_esv=861d6c36a75495fa&sxrf=AHTn8zrgceu6qiUb3yoqJSPpLLefaNaV7A:1747498957095&q=apple+inc+esg&udm=2&fbs=ABzOT_BnEle7e--umZvAycCP899sf62XWfT3SACghZNe6v78Mc0h37UsjfsFTwslIN-J4L_yekk5Fa-obnjTgJ-UI9KBH1sJ_rw3OwQCg9S0T5-tjCHHi_ssdbBSIKtq21a6V-YtbQMq_xXjM02pNIZIMi9kpdgUQkZn_j5UoFrhFEF8Sm5CarzW9KXYS3wvae6C0SLK0k8B2dL8_P9Uj4dx0QhXy1JwYZbRFaq4cPCIRIAq-ZRtK8&sa=X&ved=2ahUKEwj739T09KqNAXwLHRAIHe5dDxAQtKgLegQIEhAB&biw=1396&bih=750&dpr=1.38&vhid=8_8BwFz0IdeOHM&vssid=mosaic

⁸ Apple Inc. (2023). Environmental Progress Report. Retrieved from <https://www.apple.com/environment/>

Apple kompaniyasi ijtimoiy mas'uliyat doirasida teng imkoniyatlar yaratish, inklyuziv muhitni rivojlantirish va xodimlar farovonligini ta'minlashga ustuvor ahamiyat beradi. Kompaniya gender tengligi, irqiy adolat va inson huquqlarini himoya qilishga qaratilgan global tashabbuslarni amalga oshiradi. Ushbu faoliyat orqali Apple jamiyatda ijobiy ijtimoiy o'zgarishlarga hissa qo'shadi.¹⁰

Apple kompaniyasining boshqaruv tizimi xalqaro standartlarga mos holda, shaffoflik, axloqiy tamoyillar va mas’uliyat asosida tashkil etilgan. Direktorlar kengashi va unga qarashli maxsus komitetlar — audit, kompensatsiya va etik komitetlar — boshqaruvning samaradorligini ta’minlaydi. Kompaniya manfaatdor tomonlar bilan ochiq muloqotni qo‘llab-quvvatlab, ESG tamoyillarini boshqaruv tizimiga muvaffaqiyatli integratsiya qilgan.^{12 13}

⁹ Apple Inc. (2023). *Environmental Progress Report*. Retrieved from <https://www.apple.com/environment/>

¹⁰ Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2011). *Creating Shared Value*. Harvard Business Review, 89(1/2), 62–77.

¹¹ https://www.google.com/search?q=apple+inc+social+responsibility&scas_eqv=861dc63675495f4&udm=2&biw=1396&bih=750&sxsrf=AHTn8zoSuBDHCzdZr1KlZ-QqFwOcb1tTpQ%3A174799449002&ei=uLkoezP9J2uwPAP_p6suQw&q=apple+inc+social+&gs_lp=EgNpbWciEWFwcGxIGluYyBz2NpYWwgKIADIHEAAyAQYEziHAAyAQYEziGEAAyExgeMgyQAQB7Tj4AYCBAGBMgcwEkgEqABgTcAgYHjiIEAAyEygGLq4YCBAGBMgcSiRwUPUNWK9LC4AVAJ4AbigBwgGAzQoSGUEmi4AvobgBA8gBAyCgBAZCE6ACA_CAgCoXlgnmkMkcwGLEAAyHicSBRAAEIawEJIAAYeAQYEXcBgLEIAAYEGAGTCGBGYAwClBGSGybGy4IC3AFOWBiHB8DUAte4B7Cpmact=ima#vid=63h0vbaUv DM&ved=moaic

12 OECD (2020). *OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct*. OECD Publishing.

¹³ GRI (Global Reporting Initiative) (2021). *Sustainability Reporting Standards*. Retrieved from <https://www.globalreporting.org/>

Apple kompaniyasining boshqaruv tizimi yuqori axloqiy me'yorlar, shaffoflik va samarali boshqaruv mexanizmlariga asoslangan bo'lib, bu kompaniyaning raqobatbardoshligi va barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi.

4. ESG tamoyillarining O'zbekiston korporatsiyalariga ta'siri

Apple kompaniyasining ekologik, ijtimoiy va boshqaruv (ESG) tamoyillarini amaliyotga joriy etish tajribasi O'zbekiston korporatsiyalari uchun samarali o'rnak bo'lishi mumkin. 2030-yilgacha mo'ljallangan O'zbekistonning barqaror rivojlanish strategiyasi va "yashil iqtisodiyot"ga o'tish dasturlari mamlakat korxonalaridan ESG mezonlarini tizimli qabul qilishni talab qiladi.¹⁴

Apple'ning ilg'or ekologik tashabbuslari, ijtimoiy mas'uliyat yondashuvlari va korporativ boshqaruv amaliyotlari O'zbekiston kompaniyalariga barqarorlikni ta'minlash va boshqaruvni takomillashtirishda muhim yordam beradi. Global ESG standartlariga moslashish orqali mahalliy va xalqaro bozorlarda raqobatbardoshlik oshadi.¹⁵

Shuningdek, Apple tajribasi asosida O'zbekiston korxonalari innovatsion ijtimoiy va ekologik strategiyalarni joriy etib, iqtisodiy diversifikatsiya va xalqaro investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin.

4-rasm: Aniq manfaatdor shaxslar bayonoti.

Natijada, Apple kompaniyasining ESG tamoyillari O'zbekiston biznes muhitining sifat jihatdan o'sishiga va barqaror rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Xulosa

Mazkur ilmiy tadqiqotda korporatsiyalarda barqaror rivojlanishni ta'minlashda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv (ESG) mezonlarining ahamiyati keng va chuqur tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, ESG tamoyillari kompaniyaning obro'-e'tiborini oshirishdan tashqari, uzoq muddatli barqarorlik va raqobatbardoshlikni ta'minlovchi strategik vosita sifatida muhim rol o'ynaydi.

Apple Inc. kompaniyasining tajribasi ESG tamoyillarini biznes strategiyasiga muvaffaqiyatli integratsiya qilgan holda global yetakchilik pozitsiyasini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Kompaniyaning ekologik tashabbuslari – karbon neytrallikka erishish, qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va ekologik xavfsiz materiallardan foydalanish kabi yondashuvlar boshqa korporatsiyalar uchun namuna bo'lib xizmat qiladi.

Ijtimoiy mas'uliyat sohasida Apple inklyuzivlik, gender tengligi, xodimlar huquqlari va ularning farovonligini ta'minlash borasidagi faoliyati ijtimoiy

¹⁴ United Nations (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations General Assembly.

¹⁵ Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони (2022). 2030 йилгacha Ўзбекистон Республикасини барқарор ривожлантириш стратегияси тўғрисида. №ПФ-60.

barqarorlikni mustahkamlashga sezilarli hissa qo'shmoqda. Bu, o'z navbatida, ichki ijtimoiy muhitni yaxshilash va jamiyat oldidagi mas'uliyatni oshirishga yordam beradi.

Korporativ boshqaruv sohasida esa Apple shaffoflik, axloqiy tamoyillar va manfaatdor tomonlar bilan samarali muloqotga alohida e'tibor qaratadi. Bu amaliyotlar ichki boshqaruv tizimining sifatini oshirib, investor va mijozlarning ishonchini mustahkamlash hamda uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlash imkonini beradi.¹⁶

O'zbekiston sharoitida esa Apple kompaniyasining ESG tajribasi ayniqsa dolzarb ahamiyatga ega. 2030-yilgacha mo'ljallangan barqaror rivojlanish strategiyasi hamda yashil iqtisodiyotga o'tish konsepsiyasi doirasida mamlakat korporatsiyalaridan yangi ekologik va ijtimoiy majburiyatlar talab qilinmoqda. Shu bois, Apple tajribasi asosida ESG tamoyillarini joriy etish O'zbekiston korxonalariga ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni oshirish, korporativ boshqaruvni modernizatsiya qilish hamda xalqaro standartlarga moslashishda muhim imkoniyatlar yaratadi.¹⁷

Xulosa qilib aytganda, mazkur tadqiqot nafaqat ilmiy nazariy asoslarni boyitadi, balki O'zbekiston korporatsiyalariga barqaror rivojlanishni ta'minlash bo'yicha amaliy ko'rsatmalar beradi hamda mamlakat iqtisodiyotining sifat jihatdan rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2011). *Creating Shared Value*. Harvard Business Review, 89(1/2), 62–77.
2. Apple Inc. (2023). *Environmental Progress Report*. Retrieved from <https://www.apple.com/environment/>
3. Apple Inc. (2023). *ESG Report and Policies*. Retrieved from <https://investor.apple.com/>
4. Lozano, R. (2015). *A holistic perspective on corporate sustainability drivers*. Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 22(1), 32–44.
5. OECD (2020). *OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct*. OECD Publishing.
6. United Nations (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations General Assembly.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони (2022). 2030 йилгacha Ўзбекистон Республикасини барқарор ривожлантириш стратегияси тўғрисида. №ПФ–60.
8. Siddiqov, A.A. (2021). *Korporativ boshqaruvda ESG mezonlarining ahamiyati*. "Iqtisodiyot va ta'lim" ilmiy-amaliy jurnali, №3, 45–50.
9. GRI (Global Reporting Initiative) (2021). *Sustainability Reporting Standards*. Retrieved from <https://www.globalreporting.org/>
10. KPMG (2022). *The time has come: The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2022*. Retrieved from <https://home.kpmg>

¹⁶ GRI (Global Reporting Initiative) (2021). *Sustainability Reporting Standards*. Retrieved from <https://www.globalreporting.org/>

¹⁷ Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони (2022). 2030 йилгacha Ўзбекистон Республикасини барқарор ривожлантириш стратегияси тўғрисида. №ПФ–60.